

עליון

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה חמישית: גליון ו | שבת קודש פרשת לך לך | ח חשוון ה'תשפ"ה

עלה אברהם

אברהם אבינו - איש החסד והאמונה

ע"פ ספרי אהבי י"ש על התורה מאת הג"ד שמעון אלסטער זצ"ל
י"ל לכבוד היארצייט הראשון ה' חשוון תשפ"ה

ויקרא שם אברהם בשם ה' (בראשית יג, ד).

בפרשתנו למדנו שאברהם אבינו "קרא בשם ה'", התווכח עם עובדי עבודה זרה וביטל שיטתם, והעמיד את אמונת ה' בעולם. הרמב"ם (ע"ז פרק א הלכה ב-ג) כותב, שבאותה תקופה רק יחידים היו מכירים את ה', "עד שנולד עמודו של עולם, והוא אברהם אבינו" שנתעורר מאליו להאמין באמונת ה', ופרסם את שמו יתברך בעולם. אברהם אבינו הוא 'עמודו של עולם', כי הוא היה השורש והעמוד שעליו נבנית האמונה האמיתית בעולם, והוא היה ראש אמנה שהשריש את אותה האמונה בעולם.

אולם בפרשת וירא אנו מוצאים דגש אחר בגדלותו של אברהם אבינו, והוא ענין החסד. התורה מרחיבה ומאריכה אודות הכנסת האורחים של אברהם שהיתה ברחבות לב מופלגת, ובספורנו (להלן יח, טז) משמע שחלק מחטאם של אנשי סדום היה, שגרו בסמוך לאברהם שהיה מקור החסד, ולא למדו ממנו! הרי שמלבד מה שאברהם אבינו השפיע אמונה בעולם, עוד לימד והשפיע מדת החסד בעולם. ובאמת מקרא מלא הוא (שם פסוק יט), "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמר דרך ה' - לעשות צדקה ומשפט". "דרך ה'" שמסר אברהם אבינו לבניו ולביתו, היה "לעשות צדקה ומשפט".

וצריך ביאור, מצד אחד למדנו שמעלתו של אברהם שלימד אמונה לעולם, ומצד שני מעלתו נקבעה במדות טובות ועשיית חסד.

ובש"ה הקדוש (נר מצוה, בתחילת הפרשה) הסביר הדברים בבהירות, ע"פ שיטת הסמ"ג (עשה מצוה ז) שהכנסת אורחים היא מצות עשה ד"והלכת בדרכיו". וביאר הש"ה, שהרי כלפי הקב"ה - כל באי עולם אינם אלא אורחים בעולמו, ואנו אורחים רק לזמן המוגבל שהבורא מזמין אותנו לחיי עולם הזה. ההכרה הזו שאנחנו רק אורחים בעולם, מחייבת אותנו לילך בדרכיו להכניס אורחים בביתנו, מאחר שכל הקיום שלנו אינו אלא בחסד ה'.

ונראה שיש לומר כן גם בשאר ענינים שבין אדם לחבירו, כגון במדת הקנאה, מי שמאמין שכל קיומו הוא מהשפע שהשפיע ה', אינו מקנא, שהרי הוא מבין שהבורא נותן לו בדיוק מה שהוא צריך, וכן לחבירו. וא"כ אותה התגברות על קנאתו, יש בה גם הכרה של בורא העולם.

ובדברי הש"ה הללו עולים יפה שתי מעלות של אברהם אבינו, ראש אמנה מצד אחד, ולידבק במדותיו של הקב"ה מצד שני, שהרי הם בעצם ענין אחד, להכיר במידותיו של הש"ה ולילך בדרכיו.

הג"ד שמעון אלסטער זצ"ל

הג"ד שמעון אלסטער זצ"ל עם הג"ד יואל פינק זצ"ל בשנת תשכ"א

עלה מתון

גאון שְׁבַעַת לחם ושלות השקט

ע"פ ספר אמרי אור, שיחות על סדר התורה והמועדים מאת הג"ד אליהו דב וכתפויגל שליט"א

ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד (יג, יג).

נאמר בפסוק (יג, יב) "ולוט ישב בערי הכר ויאהל עד סדום", וצריך ביאור, שהלא התורה מעידה "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד", ולוט אף שהיה רשע מ"מ לא היה רע כל כך, דהלא למעשה גדל בביתו של אברם, ואדרבא איתא במדרש (פדר"א פכ"ה) שלוט היה מקרב את אנשי סדום להקב"ה, וא"כ למה בחר בהם לוט.

והתשובה לזה נמצאת בתוספתא דמס' שבת (סוף פ"ח), וז"ל, ר' נהוראי אומר אין לך אדם בכל הכרכים מתון יתר מסדומיים, וכן מצינו שחזר לוט על כל המקומות ולא מצא מתונה כסדום, עכ"ל. אבל צ"ע איך אפשר שאצל הרשעים הללו היתה מעלת המידה הזאת.

והנראה בזה, דהנה רוב אנשים אינם מושלמים במידת המתנינות, שהרי האדם נמצא במלחמה גדולה בין יצר הטוב ויצר הרע, וממ"נ או אומר בלבו "אוי לי מיוצרי" או "אוי לי מיצרי" (ברכות סא), וחסר לו במידת השלווה והמתנינות. ואכן האופן שיעשה האדם את עצמו מתון לגמרי הוא שיהרוג את היצה"ד וממילא נפשו תהיה רגועה ומלאת שלווה ומתנינות.

ויש אופן אחר לעשות עצמו מתון והוא שיעשה להיפך, שירשיע כ"כ עד שיהרוג את היצר הטוב, ומאבד מעצמו כל מצפון (conscience) במעשיו. ונראה דזו היתה מידת המתנינות של אנשי סדום, שלא הרגישו שום הרגשה רעה במעשיהם הרעים, וממדיה זו יצאו כל מעשיהם המקולקלים. לוט ראה שהם מתונים וסבר שזו המידה שיש באברם, אבל באמת באברם המתנינות היתה להיפך. וכן מפורש בנבואת יחזקאל (טז, מט) וז"ל "הנה זה היה עון סדום אחותך, גאון שְׁבַעַת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה, ויד עני ואביון לא החזיקה", דהיינו שעינק חטאם היה שהיו שבעים במעשיהם. והסבא מנובהרדוק זצ"ל אמר שהוא יכול לסבול רשע אבל אינו יכול לסבול בן אדם שְׁבַע במעשיו (א זאטע מענטש).

והנה אמריקה היתה מעולם מדינה של שלות השקט, שהכל היו בטוחים באמריקה שלא יקרה בה כלום ואינם צריכים לדאוג משום דבר, והם יכולים לעשות ככל העולה על רוחם. ואף

שאמריקה היא מדינה של חסד מ"מ לקויה היא הרבה במידה גרועה זו של שלות השקט כאנשי סדום. [גם החפץ חיים זצ"ל (חפץ חיים עה"ת וירא יח, כ) דימה אמריקה לסדום, אבל אמר כן על נקודה אחרת - שאינם מניחים לאחרים לבא ולדור ביניהם וחושבים רק על עצמם].

הבה"ח יחיאל בלום עם הג"ד אליהו דב וכתפויגל שליט"א

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א						
ערב שבת		ליל שבת		יום השבת		מוצאי שבת
ט' שעות (להתחלת סעודה)	2:12	הדלקת נרות (18 דקות)	4:28	סו"ז קרי"ש מג"א (לפי האופק) וגר"ז	8:26/9:08	שקיעת החמה
מנחה קטנה (איסור מלאכה)	2:38	שקיעת החמה (צריך להחמיר ב' דקות)	4:46	סו"ז תפילה מג"א (לפי האופק) וגר"ז	9:31/9:58	ע"ב דקות
פג המנחה (מג"א כפי האופק)	4:07	זמן קר"ש (לעריבת ולפני הסעודה)	5:24	חצות (סעודת שבת להב"ח)	11:40	צאה"כ ר"ת לחשבון 16 מעלות

ראיתי דברי הגאון ר' ראובן פיינשטיין שליט"א (גליון נח), שהביא משמעות דברי רש"י אודות הרי אררט שהם הגבוהים בעולם, ותמה הרי ידוע שיש הרים גבוהים מהם. ותירץ וז"ל, "נראה להציע, שאף שהר 'אוורסט' נחשב למקום הגבוה בעולם, מ"מ הוא קרוב יותר למרכז התבל, משא"כ הרי אררט נמצאים במקום הרחוק הרבה ממרכז התבל, וא"כ נמצא שהרי אררט יותר גבוהים מ'אוורסט', מבחינת ריחוק ראשיהם ממרכז התבל".

ויש להעיר שבמציאות אינו כן, כי בהסתכלות פשוטה על המפה ניתן להבחין כי הר האוורסט קרוב יותר לקו המשווה מאזור הר אררט, ואם כן רדיוס כדור הארץ באזור ההוא גדול יותר (ההפרש הוא כ-4 ק"מ).

[הערות המערכת: ע"פ חכמי המחקר כיום, הנקודה הרחוקה ביותר ממרכז כדור הארץ היא פסגת ההר צ'מבורסו (Chimborazo) באקוודור, בגובה של 6,267 מטר מעל פני הים.]

בברכה והוקרה, **מאיר וולאקרט**

ארץ ישראל גבוה מכל הארצות

נהניתי ממה שהובא ב'עלים' לפרשת נח לבאר דברי חז"ל (סנהדרין פז, א) שארץ ישראל גבוה מכל הארצות. ונלענ"ד להוסיף ביאור אחר עפ"י משי"כ מרן החתם סופר (שו"ת חלק יו"ד סימן רלד, וכעין זה בתורת משה פרשת שופטים), שהקשה על מה שאמרו (שם) שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, והרי נראה לעין שאינו כן, וגם שאל אחד שהוא 'בקי במפות' ואמר לו שאינו כן. ועוד הקשה ממה שכתב רש"י בתהלים (קלג, ב) שהר חרמון הוא הגבוה. גם הקשה למה נסתפק דוד המלך ע"ה איזה מקום הוא מקום המקדש, והרי נאמר "וקמת ועלית" (דברים יז, ח) ללמדנו שהר בית ה' הוא המקום הגבוה, ופוק חזי, ותירץ שם, דהנה ידוע שהארץ היא כעין כדור, ובכדור אין מקום אחד גבוה מהשאר כיון שיכולים לגלגלו והמקום האחר יהיה למעלה. אך אם יש מקום אחד שממנו הושתת הכל והכל שותה ממנו - בזה הוברר המקום שהוא למעלה, וכן בכדור הארץ הכל הושתת ממקום המקדש והכל שותה ממנו, עכ"ד צ"ל. ונראה להוסיף על דבריו, שכמו שהשפעות יורדות ממקום המקדש, כך גם הכל הולך דרך ארץ ישראל, ובהו יבון מאמרם ז"ל שארץ ישראל גבוה.

בברכה, **יחיא בלום**

הנאה ביום טוב ממלאכה שנעשית באיסור

נהנתי מאוד מדברי הרב שמעון שימאנאוויטש שליט"א (גליון פרשת נח) בביאור ענין הנאה ממעשה שבת ויו"ט. ראיתי לנכון לציין לדברי במשנה ברורה סי' תקיא (ס"ק יב) על מה שכתב שם הרמ"א בשם המרדכי שמותר לרחוץ תינוק במים שהוחמו על ידי ישראל ביו"ט, וכתב במשנ"ב בשם האחרונים דמירי גם באופן שעבר וחייממו באיסור. הרי מבואר שלדינא מותר ליהנות ממלאכה שנעשתה באיסור ביו"ט.

יחיא בלום

***

נטילת צפרנים בראש חדש שחל בערב שבת

בגליון פרשת נח כתב הרב משה ברוך קופמאן שליט"א שמותר לטול צפרנים ב"ר"ח כשחל בערב שבת. כדאי לציין שהמשנה ברורה (סי' רס סק"ז) פסק אף לענין נטילת צפרנים שלא ליטלם ב"ר"ח שחל בערב שבת. ואמנם יש חולקים, אך היה מהראוי להזכיר בגליון על פי איזה פוסקים החליט דלא כהמשנה ברורה.

בכבוד רב, **טוביה למונז' סקו**

***

ראיתי ב'עלה מנהג' לשבת ראש חדש, שמותר לטול הצפרנים בערב שבת אף להנוהגים כצוואת ר"י החסיד. ונשתוממתי שהוא בפירוש דלא כמו שהובא במשנה ברורה (סימן רס ס"ק ז), שהנוהגים כר"י החסיד אין נוטלים הצפרנים ב"ר"ח שחל בערב שבת. ואמנם כשחל ר"ח ביום ה' וביום ו', יש שהתירו לטול הצפרנים בערב שבת (ראה אמת ליעקב סימן רס, וכן הורה הגאון רב בנימין פאלר זצ"ל), כדי שלא יצטרכו להקדים נטילת הצפרנים ליום הרביעי שאין בו כבוד שבת. אבל ככה"ג שאפשר לטול הצפרנים ביום ה', לא היה לו להביא בפשיטות שמותר לטול בערב שבת, מאחר שהמשנ"ב מחמיר בזה.

בברכה, **יחיא ווי**

תגובת הרב משה ברוך קופמאן: מה שהעירוני מדברי המשנה ברורה, אמרתי אעבור פרשתא דא. תחילה יש לציין שהמשנ"ב הביא מקורו מהמג"א, והמעין שם יראה שלא כתב המג"א שם רק לענין תספורת אבל לא הביא להחמיר בערב שבת בנטילת צפרנים. ומקור המג"א מספר כנסת הגדולה שגם הוא לא הזכיר נטילת צפרנים, וכן העתיקו הבאר היטב (ס"ק ב) והאליה רבה

(סק"ח), וכן פסק שו"ע הרב (סעיף א) שרק בתספורת מחמירים. והסברא פשוטה, כי תספורת בלא"ה אינו עושה בכל יום ומקיים הדין של כבוד שבת ביום ה', אבל נטילת צפרנים שאחר ב' וג' ימים כבר מתחילים להתגדל ממילא אינו כבוד שבת לטלם ביום ה', וכמו שהביא המג"א שם בשם ספר הגן שאין לטול הצפרנים ביום ה'. ויותר מזה מצאתי חידוש בשיעורי הלכה בשם הגר"פ שיינברג זצ"ל, שרק לענין תספורת מחמירים, אבל לענין גילוח הזקן שאחר ב' וג' ימים כבר אינו נראה יפה, אין מחמירים כר"י החסיד בערב שבת.

ולכאורה מקור המשנ"ב מהשערי תשובה (סימן רנא), וכן הוא בסידור דרך החיים ובקיצור שו"ע. נמצא שהמשנה ברורה החמיר בשתים, החמיר אפילו בערב שבת כהמג"א, והוסיף חומרא גם לענין נטילת צפרנים. אולם לדינא, באופן זה שיש תרתי לטיבותא - ערב שבת וצפרנים - רבו המקילין, ראה בשו"ת רדב"ז (סימן תרפז), ובאחרות חיים בשם שו"ת אלף המגן (סימן יב), ובשו"ת רבבות אפרים (חלק ד סימן צז אות לה-לז) בשם שו"ת מהר"ם בריסק (חלק ב סימן צט) ושו"ת משיב הלכה (חלק ב סימן ד). ועם כל זה, סוף כל סוף המשנ"ב מחמיר בשתים, וא"כ בודאי הנוהגים כמותו יש להם לילך אחריו.

אבל מה שכתבתי להקל הוא ע"פ עוד צירוף חשוב בפוסקים, שכל דברי ר"י החסיד אמורים רק ביום ב' דר"ח שהוא עיקר, או כשר"ח רק יום אחד, ולא ביום א' של ר"ח [שהוא ל' לחודש האחרון]. וכן הביא בספר שמירת הגוף והנפש (סימן סח סעיף ט) בשם היד אפרים ובעל הדרכי תשובה. ומעניין שהשערי תשובה הוא מאת רא"ז מרגלית ואחיו, ורא"ז מרגליות עצמו כתב בהגהותיו לספר חסידים בפשיטות שדברי ר"י החסיד אמורים רק ביום ב' של ר"ח או כשר"ח רק יום אחד, אבל לא ביום א' דר"ח. ובזה מיושב מה שיש קצת סתירה במשנ"ב, כי בסימן תצ"ג כתב להתיר כשחל יום א' דר"ח אייר בערב שבת, ולהפך מדבריו בסימן ר"ס. ולפ"ד מיושב כי ביום א' דר"ח יש להקל.

ועכ"פ כאן שיש לנו ג' צירופים - א' האומרים שאין דברי ר"י החסיד אמורים בערב שבת, ב' הסוברים שאין נטילת צפרנים בכלל האיסור עכ"פ בערב שבת, ג' הסוברים שאין דברי ר"י החסיד אמורים ביום א' דר"ח [כשיש ב' ימים דר"ח]. ועל דא נאמר שומר מצוה לא ידע דבר רע. וכמדומני שכן המנהג להקל לענין צפרנים בערב שבת אפילו להחמירים כר"י החסיד בדרך כלל, וכל שכן כשחל ר"ח בששי ושבת כנ"ל.

המנהגים נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן ע"פ לוח ההלכות והמנהגים (ליטא), נוהג בחכמה (בית מדרש גבוה), ימינו קדם (אויברנד)

ולא נסתמה 'הבירה' שהוא מלשון הש"ס (ביצה כ, ב), ופירושו המזבח (שערי תשובה סימן תצב ס"ק ג, וכן בשו"ת בית אפרים חו"ב סימן מ).

מנהג הישיבות שאומרים הסליחה לתחלואי ילדים כמו בכל תענית ציבור. וכן 'אבינו מלכנו' אומרים אע"פ שאין מתענים. ואפילו בזמן שאין אומרים תחנון [כגון בבית מילה] ומקצרים בסליחות, מ"מ אומרים אבינו מלכנו.

ז' מרחשון: ליל ששי, מתחילין לשאול מטר בארץ ישראל. ובחול' כשצריכים מטר [כגון היום בכמה מקומות בארה"ב], מז' מרחשון ואילך שואלין בשומע תפילה, אבל רק היחיד בתפילת לחש (ע"פ משנה ברורה סימן קיז ס"ק ט).

י"א מרחשון: יש אומרים שביום זה נפטרה רחל אמנו, אבל בכמה מדרשים מבואר שמתה בין פסח לעצרת [אולי ב"א אייר, ראה מאמרי בעלים לך לך תשפ"ב]. ובמדרש אסתר רבה מצינו ששרה מתה בחודש מרחשון.

וראה מה שכתבתי בעלים (פרשת חיי שרה תשפ"ד עמוד 4) במה שהעירוני הרב אריה ליב הכהן שווארטץ אודות מנהג זה להתחיל בה"ב אחר י"ז מרחשון. וראה במשנה ברורה שם ביאר מהנהג.

דקדוקים בתפילות בה"ב: מצינו בסליחות לשונות המיוחדים אלו המתענים, וי"א שמי שאינו מתענה צריך לדלג לשונות אלו, כמו שנבאר בהמשך (ראה ערוך השלחן סימן תקפ"א ס"ד).

סליחות לשני קמא: בסליחה 'אלקים בישראל' כשאין הציבור מתענים יש אומרים 'פוקדין קדשו תחינות לבקוע' במקום 'צומות' (מתצית השקל סימן תקסו). ברוב מקומות אומרים בשני הפזמון 'מלאכי רחמים' ובחמישי הפזמון 'ישראל נושע' (נוהג בחכמה), ויש מהפכים הסדר ואומרים 'ישראל נושע' בחמישי ו'מלאכי רחמים' בחמישי (ראה לוח ההלכות ומנהגים שמנהג זה עיקר).

סליחות לחמישי: בסליחה 'תענית ציבור' יש אומרים תפילה ציבור' כשאין מתענים (עזרת תורה). וכן במקום 'הקדשנו צום עוללים' אומרים 'הקדשנו תפילה'. יש אומרים נסתמה 'הכירה'

בהפסדת פרשת לך לך: בפסוק 'וקוה ה' יחליפו כח' (ישעיהו מ, לא) נחלקו המדקדקים אם אומרים 'קני בציר' תחת הו"א' או 'קני בציר' תחת הו"י, ונראה נהרה פשטיה.

מי שברך להמתענים בה"ב: השי"ן אוהז הס"ת בידו ואומר מי שברך בין אשרי ליהללו (משנה ברורה סימן תצב ס"ק ג ובספר עיון תפילה). יש מקדימין המי שברך קודם אשרי כדי שלא להפסיק בין אשרי לקדיש שלפני מוסף (לוח ההלכות ומנהגים בשם האדר"ת). אלו העוננים אמנו על ברכת בה"ב אין צריכים להתענות, אלא א"כ כוונתם להתענות דהוי קבלה (משנ"ב שם).

כשיש מילה או חתן בבית הכנסת עושים המי שברך במנחה. [לדעת האגרות משה (אר"ח חלק א סימן קו), בזמנינו שאין מפטירין שוש אשוי לחתן, עושים המי שברך בשחרית אפילו כשיש חתן].

אם שכחו לעשות המי שברך בשחרית יעשוהו במנחה. ק"ק האשכנזים אין מתענים בה"ב עד אחר י"ז מרחשון (ימינו קדם).

ע"פ ספר הברית על שו"ע הלכות מילה - מהדורה מתוקנת ומוגהת עם אלפי ציונים והערות הוספות ותיקונים, מאת הג"ר משה בונים פירוטינסקי זצ"ל

טעם שמצוה מן המובחר למול בברזל המובחר למול בברזל. ובספר ערוך השולחן (סעיף טו) כתב, ומצוה למול בברזל, ויראה לי שדבר זה מפורש ביהושע דכתיב (ה, ב) "עשה לך חרות צורים" וגו' ותרגם יונתן 'אזמלין חריפין', וכן פירש רש"י, כדכתיב בתהלים (פט, מד) "אף תשיב צור חרבו". ומצוה הקב"ה למול בברזל שמע מינה דכן היא עיקר המצוה, עכ"ל. וכבר העיר בזה בחידושי חת"ס (שבת קלד, ב ד"ה וראיתי דבר).

פירוש 'צור' שמלה בו צפורה אולם באמת מאי דכתיב בקרא 'עשה לך חרות צורים', מצינו ד' פירושים.

א - דבר מחודד: בתרגום שם 'אזמלין חריפין', א"כ הפירוש 'צורים' - חודדים, וכ"כ האבן עזרא (שמות ד, כה), ותקח צפרה צר וגו', דבר חד, כמו חרות צורים שהם חדים כו'. ועי' סנהדרין (צד, א), וַיִּתְּךָ יְתרוֹ, שהעביר חרב חדה על בשרו.

ב - אבן: אמנם בתרגומים בשמות פירשו "צור" - 'טינרא' [סלע]. וכן בבראשית רבה (לא, ח), עשה לך חרות צורים, נתפרש גולבין דטינורי, עכ"ל. ובחזקוני פרשת שמות (שם) הביא שני הפירושים וז"ל, צור איזמל חריף, כמו 'חרות צורים' (כורת הברית אות יב).

(יהושע ה, ב), ד"א לשון אבן כמו "כשמיר חזק מצור" (יחזקאל ג, ט), שהרי בדרך היתה ובפתע לקחה מה שמצאה, ע"כ. וכן בלקח טוב (פסיקתא זוטרותא) הביא שני הפירושים. [הערת המערכת: וראה מאמרו של הרב הלל שמעון שימאנאוויטש בגיליון הנוכחי.]

ג - ברזל: ובפירושו רב האי גאון במשנה (כלים פרק יג משנה ד), המעצד והאזמל כו' נטל חיטומן טהורין, פירוש, בראש חודו של סכין ושל מקדח ושל אזמל נותנין ברזל טוב, ששמו צור בלשון קודש. והרמב"ם בפירושו המשניות שם וכן הר"ש בשם הערוך פירשו, הוא מברזל הנקרא אצייר"י בלע"ז, ע"כ. והוא ג"כ קרוב ללשון צור.

ד - רפואה: ובזוהר (לך צג, ב), מהו צור, אלא אסוותא (-לשון צרי), ומאי אסוותא, דכתיב ותכרות את ערלת בנה, דנצצא בה רוח קודשא, ע"כ.

טעם שנהגו למול בסכין ולא במספרים ומה שנהגו למול בסכין ולא במספרים, עי' בתורה שלימה **בסכין ולא במספרים** שמות (מילואים סימן יט) שכתב, שהוא להוציא מלבם של צדוקים ימ"ש [הערת המערכת: הכוונה לכת הקראים דדרש ענן שרי"י "חרבות תרי חרבי דאתי לאפי הדדי וכי" ועפ"ל] שאמרו שתעשה המילה במספרים, בעבור שנאמר 'חרבות צורים' לשון רבים. ולהוציא מדיעה זו נהגו למול רק בסכין. ע"ש. ועי' תשובת הגאונים שערי צדק (ח"ג שער ה סימן ד). והנה הבאנו שהלבוש כתב שהטעם למצוה מן המובחר בברזל שהוא חריף ביותר ואינו מכאיב כל כך. ועפ"ז כ"ש כשהמספרים חריפים מסכין, מלין במספרים. אך אם אפשר לעשות הסכין חד אין לשנות המנהג (כורת הברית אות יב).

יצא מכלל עכו"ם לענין דפקע מעליו דין גוי ששבת חייב מיתה, ועוד יש נידון דאולי כבר נתחייב במצות שבת מיהא. ויש להקשות על מה שצייד הבנין ציון דפקע מעליו דין גוי ששבת, דמה בכך שהוא מקצת גר, מכל מקום כיון דאין לו מצות שבת, אמאי אין עליו עדיין דינא דעכו"ם ששבת חייב מיתה.

ונראה לפרש הדנה ביד רמ"ה (סנהדרין נח, ב) מבואר דשני דינים ושני טעמים יש בהך דינא דגוי ששבת, א' היכא דשבת לשם חובה, דחייב מיתה דהוי כמו גזל, ד"כיון דלא אפקוד עלה הוה ליה כגזל". ב' היכא דשבת אפילו לנוח בעלמא [כגון בשני בשבת] חייב מיתה משום דהוה כבודא דת מלבו, עכ"ד.

ועיי"ש ביד רמ"ה שהביא את דברי הרמב"ם (הל' מלכים י, ט) דכל איסור עכו"ם ששבת, אפילו שְׁבַת בְּשֶׁבֶת, אין איסורו אלא משום שהוא כבודה דת מעצמו.

ונראה דאי נימא דגר שמל ולא טבל חל עליו מקצת גירות, י"ל דאיכא נפק"מ בין הרמב"ם להיד רמ"ה, דאי נימא כהרמ"ה, יש לומר דבגר שמל ולא טבל אע"ג דחל עליו מקצת גירות אפ"ה אסור לשבות משום גזילה כיון שאין עליו חיוב מצוות, כלשון הרמ"ה **כיון דלא אפקוד עלה הוה ליה כגזל**. אבל אי נימא כדברי הרמב"ם, דטעמא דחייב מיתה אינו אלא משום "דהוי כבודה דת מלבו", יש לומר דאפילו נימא דגר שמל ולא טבל ליכא עליה חיוב מצוות, מכל מקום יכול לשבות וליכא ביה איסור לשבות, כיון שכבר חל עליו מקצת גירות ושוב אינו עוד כבודא דת מלבו.

מל ולא טבל לענין שמירת שבת

ע"פ ספר שלמי יחזקאל על עניני עשה דוחה לא תעשה וגיוות שבמסכת יבמות מאת הרה"ג ר' משה יחזקאל שלא מאוויטש שליט"א

בספר תורת רבינו שמואל סלנט (סי' לא) מובא מעשה שהיה בערב שבת שנת תר"ח, בגר שמל ולא טבל, שלא נתרפא עדיין ממילתו, והיתה מבוכה בין הפוסקים מה דינו לענין שביבת השבת. מי אמרינן דגוי גמור הוא עד שיטבול, ועכו"ם ששבת חייב מיתה, וממילא צריך לעשות איזה דבר **לחלל השבת**, כגון כתיבת ב' אותיות, או דלמא יש עליו דין מקצת גר **ומותר** לשבות ביום השבת, **ואפשר** נמי שהוא **חייב** לשבות בשבת כמו כל בן ישראל. [הערת המערכת: על פולמס זה ראה מה שהאר"ך הרב משה ברוך קופמאן בעלים ויצא תשפ"ד.]

ונראה פשוט דפליגי בחקירה האם גר שמל ולא טבל כבר חלה עליו מקצת גירות, או דאינו אלא התחלת סדר ומעשה גירות, אבל עדיין כגוי גמור הוא. וכן משמע להדיא מדברי הבנין ציון (סי' צא) דהוי מקצת גירות וז"ל, משעה שנכנס לברית מילה **כבר נבדל מכלל בן נח**... ועל כן אין עליו עוד מצות יום ולילה לא ישובתו של בני נח, ולכן לא בלבד שמותר לגר כזה לקיים שבת, אלא אפשר לצדד גם כן שחובה עליו לקיים, עכ"ל.

ומבואר מדברי הבנין ציון דהך דין "מקצת גר" יש בו שני נידונים, נידון אחד אם

continued from page 4 In the performance of mitzvot too, stone was preferred, and the newfangled metal was shunned. The Torah (Parshas Shemos 4:25) says of Tziporah that "She took a stone and performed bris milah on her son." Yehoshua too, used sharp stones for bris milah (Yehoshua 5:2). Stone, and not metal, was used for a mitzvah: bris milah.

Metal Permeates Kedushah The *Perishah* (Yoreh Deah 264) cites a *midrash* that a metal knife is preferred for *bris milah* because when the metal of Goliath's helmet parted to allow Dovid's stone entry, the metal was promised that in return it would be used for *milah*. This *midrash* does not appear in the classic collections of *Midrashim*, but it can be found in the *Tze'enhah u'Re'enhah* and in the *sefer Sifsei Cohen*. [Harav Moshe Sloniuc points out that the former cannot have been the source cited by the *Perishah*, since the author of the *Perishah*, Rav Yehoshuah HaCohen Falk, was *niftar* in 1614 and the

Tze'enhah Ure'enhah was first published in 1616, whereas the *Sifsei Cohen* by Rav Mordechai HaCohen of Tzefas (niftar 1598) was first published in 1608. See Rav Sloniuc's *Otzros Chasam Sofer*, expanded edition 5785, Vol. 1 pp. 166-167.]

So, initially, metal had no place in *kedushah*. A knife is never mentioned in the Torah in connection with a holy act; in reference to the *Akeidah*, for example, the word "*maacheles*" is used, not "knife." But when Dovid's stone, flung at Goliath, encountered the bronze helmet protecting Goliath's head, Hashem commanded the metal to soften itself and allow Dovid's stone to penetrate it; as a reward, metal was promised entry into the realm of *kedushah*, and subsequently would be preferred for use for *bris milah*.

The *Levush* (YD 264) says that using metal is a less painful way to perform a *bris milah*. This is an echo of Lemech's argument that using metal is a less painful way to kill. But despite the merits of this advanced product, it was a process for it to be allowed entry into the realm of *kedushah*.

The Chasam Sofer was pacing up and down, deep in thought. When his concerned Rebbetzin asked him how she could help, he replied tersely "ain chochmah l'nashim ela b'plach, you should just go back to the Tze'elah u'Re'elah." The Rebbetzin persisted, so he shared with her that he could not locate the source for the halachah that metal should preferably be used for bris milah, to which she responded that the source is actually the Tze'elah u'Re'elah!

(Told by Hagoan Rav Yitzchok Shlomo Unger, Rav Chug Chasam Sofer in Bnei Brak; see similar story cited by Tirosh V'yitzhor 27:1 regarding the Baruch Taam)

Primitivity Prevails Shaul clothed Dovid in his own royal battle garb and put a bronze helmet on his head and enclosed him in armor. And Dovid girded his sword over his garments, but he was unable to walk for he was unused to it... Dovid removed them. And he took his stick in his hand and chose five smooth stones from the creek and put them in the shepherd's pouch he had, and his slingshot was in his hand... The Pelishti said to Dovid, "Am I a dog that you should come to me with sticks?" ... And Dovid replied "You come to me with the sword and spear and the javelin, and I come to you with the name of Hashem..." Dovid reached into his pouch, took a stone, and flung it, striking the Pelishti in his forehead. The stone embedded itself there and the Pelishti fell on his face to the ground. Dovid defeated the Pelishti with the slingshot and the stone, with no sword in hand. (I Shmuel 17:38-50)

The Navi describes Dovid's discomfort with the bronze armor and weapon handed to him by Shaul, and contrasts Dovid's primitive arsenal with Goliath's cutting-edge one. Superficially, the message is what Dovid sings about in Tehillim (20:8): "Some with chariots, and some with horses; but we call out in the Name of Hashem, our God..."

But deeper analysis suggests that the Navi is also intimating that Hashem prefers the ways of antiquity. It was not despite Dovid's backwardness that he bested his enemy. It was because of it. The primitive stones in Dovid's simple pouch, flung in the name of Hashem, vanquishing the technologically advanced bronze armory wielded by Hashem's enemy, was a statement and a lesson.

Of The Stone Age During the Stone Age, flint was fashioned into tools and weapons. Only during the Bronze, and later the Iron Age, sometimes collectively referred to as the Metal Ages, did people start fashioning tools and weapons out of metal. The Torah describes the transition:

Bereishis 4:19-23 relates that Lemech's son Tuval Kayin sharpened all cutting implements of copper and iron. Tuval Kayin introduced metal implements to society, primarily as weapons: swords, spears, daggers, etc.

Ramban says that Lemech's wives felt that the advent of the

sword, a new and more efficient way to kill, would invoke Lemech's ancestor Kayin's murderous legacy. But Lemech reasoned "Have I slain a man by my wound and a child by my bruise?" In other words: murder already existed, and a sword causes a quicker, less painful death than one resulting from a wound or a bruise. Furthermore, it's not the sword that kills; it's the person who chooses to kill with it.

Still, the Torah commands (end of Parshas Yisro) that when building a mizbe'ach, Do not build them hewn, for you will have raised your sword over it and desecrated it. Rashi explains that it is not proper to use metal, which shortens lives, for the mizbe'ach, which was made for atonement and thus lengthens lives.

Notwithstanding Lemech's arguments extolling the virtues of the newly-invented tools, the Torah forbids bringing this "modern" technology, so closely associated with the cardinal sin of murder, into the realm of kedushah. A mizbe'ach must be constructed in the same way it was done in the Stone Age, without employing "modern" tools.

Similarly, the Torah commands (Parshas Ki Savo, Devarim 27:1-6), that when crossing the Yarden, the Bnei Yisrael should take big stones, cover them with plaster, write the entire Torah on them, and then fashion a mizbe'ach out of the stones, but they were not to use any metal in the process. Torah and avodah were to be "fashioned" as back in the Stone Age, an era uncontaminated by the evils of modern technology.

continued on page 3

Loose Translation of a Piyyut for a Shabbos Bris	זולת לשבת ברית מילה - מיוחס לראב"ן
Five stones were used for circumcision	וזבדו צורים חמישה לברית בשרים
Two, by the rocks of our formation (Avrohom and Yitzchok)	חצב אבות שנים המה היוצרים
Tziporah used the third while Yehoshua raised two of them	טהורה שלשה ובן נון שתיים הרים
As it says: "Va'yaas Yehoshuah charvos tzurim"	ויעש יהושע חרבות צורים
But the stone was replaced with iron ore	יוסבו צורים רבות כמו להמול
Taking the place of the tool of yore	כאשר מלו בצור שלשום ותמול
Yehoshua hinted to the sword	לכן סמכם בצווי משרת למול
Mentioning "charvos" in his commanding word	עשה לך חרבות צורים ושוב מול
When the musician (Dovid) fought the champion (Goliath)	מטיב לנגן איש הבינים כפלחו
All five stones were forged into one	נזדמנו חמשתן ונעשו אחת לצלחו
Iron gave way and receded	סלק הברזל עצמו כזכר ארחו
And in the forehead stone embedded	ותטבע האבן במצחו

Rabbi Yosef Platt   Rabbi Pinchas Shelby   הר"ר אליהו דב וכטפוגיל   הר"ר שמעון אלסטער זצ"ל   הר"ר משה בונים פירוטניסקי זצ"ל   הרב משה שלאמאוויטש   הרב משה בערקאוויץ